

СОЦИО-ГЕОГРАФСКА ТРАНСФОРМАЦИЈА НА СЕЛОТО ДРУГОВО ПОД ВЛИЈАНИЕ НА ГРАДОТ КИЧЕВО

— Драган Василески —

Другово е најголема селска населба што лежи во најтесната гравитациска сфера на градот Кичево. Расположено е на левата страна на реката Треска, по должината на стариот пат Кичево—Охрид во должина од 2 км. Тоа се наоѓа на надморска височина од 640 метри и оддалеченост од 4.5 км западно од Кичево. Селото е сместено на три морфолошки целини, две плавини, повисоката речна тераса и на дното од алувијалната рамнина на реката Треска.

Другово има многу поволна географска положба. Особено поволна положба тоа има спрема Кичево, околните селски на-

Сл. 1.

селби и комуникациите. Кичево, како стопански, административен и културен центар, во голема мера влијаел врз развојот на оваа селска населба. Исто така, Другово зазема поволна положба и спрема околните селски населби. За нив тоа претставува помал гравитационски центар. И спрема комуникациите Другово зазема поволна географска положба. Во најнепосредна близина на селото минува магистралниот пат Скопје—Кичево—Охрид, преку кој Другово се поврзува во правец исток—запад. Од Другово од магистралниот пат се одвојува регионалниот пат Кичево—Демир Хисар—Битола, преку кој тоа се поврзува во јужен и југоисточен правец. Преку наведените правци Другово се поврзува со речиси сите населби што лежат покрај нив или во непосредна близина.

Заземајќи ваква поволна географска положба особено, спрема Кичево, селските населби што лежат западно и југоисточно од него како и спрема комуникациите, Другово, по градот Кичево се развива како доста силно имиграционо подрачје. Како последица на тоа извршени се големи промени, особено во неговата демографска структура.

ДЕМОГРАФСКА СТРУКТУРА

Бројното движење на населението е основниот демографски елемент од кој може да се согледаат промените во вкупниот број на населението од кој понатаму зависат промените во другите демографски елементи. За подобро согледување на новонастанатите промени во вкупниот број на населението, ќе го прикажеме истото тоа во периодот за кој располагаме со точни податоци. Податоците за движењето на вкупниот број на населението се земен од повоените пописи во 1948, 1953, 1961, и 1971 година и податоците за 1978*) година.

Таб. 1. — Движење на вкупниот број на населението од с. Другово во периодот од 1948 до 1978 година

Година	Вкупно насел.	Индекс на пораст	Просечен год. пораст
1948	537	—	—
1953	615	114,5	13
1961	606	98,5	—1
1971	944	155,7	3,8
1978	1181	125,1	33,8
1971	944	155,7	33,8

*) Сите податоци за 1978 година лично ги собирав на терен.

Од изнесените податоци во таб. 1 се гледаат извршените промени кои настале во 30-годишниот развој на с. Другово. Според податоците од првиот попис на населението во 1948 год. Другово броело 537 жители или 1,4% од вкупниот број на населението од Општината Кичево. Помеѓу 1948—53 год. бројот на населението се зголемил за 78 лица или 14,5%, а помеѓу 1953—61 год. тој се намалил за 9 лица или 1,5%. Меѓупописниот период од 1961 до 1971 год. е карактеристичен по брзиот пораст на населението. Во овој период вкупниот број на населението се зголемил за 338 лица или 55,7%. Со порастот на бројот се зголемувало и учеството во вкупниот број на населението од Општината Кичево од 1,4% на 2,1%. Во последниот период од 1971 до 1978 год. бројот на населението се зголемил за уште 237 лица или 25,1%, а со тоа Другово вкупно брои 1 181 жител.

Ако бројот на населението од с. Другово во 1948 год. го означиме со индекс 100, ќе видиме дека под оваа индексна стапка населението се движи само во периодот помеѓу 1953—61 год. (98,5), а додека во другите меѓупописни години 1948—53, 1961—71 и 1971—78 година индексната стапка на порастот се движи над 100 (114,5 155,7, 125,1). Меѓутоа, во периодот од 1948 до 1978 година вкупниот број на населението се зголемил со индекс 219,9.

Просечната годишна стапка на порастот на населението во одделни години доста варира. Помеѓу 1948 и 1953 год. населението просечно годишно се зголемувало по 13 лица, помеѓу 1961 и 1971 и 1971 и 1978 година населението растело со иста стапка на пораст од 33,8 лица годишно.

Од изнесените податоци за бројното движење на населението од с. Другово може да се види дека тоа бројно опаѓало само во периодот од 1953 до 1961 год., а додека во сите други периоди тоа бројно се зголемувало. Бројното намалување на населението се јавува како резултат на емиграционото движење на муслиманското население за Турција. Меѓутоа, благиот пораст на населението помеѓу 1948 и 1953 година е резултат исклучително на природниот прираст на населението, а додека, пак, зголемениот пораст што го карактеризира периодот од 1961 година па наваму се јавува како резултат на механичкиот прилив на населението од околните селски населби и природниот прираст на населението.

Според опаѓањето на индексната стапка на пораст од 155,7 во 1961 год. на 125,1 во 1978 год., задржувањето на иста просечна стапка на пораст при зголемен број население, како и врз основа на моментната состојба на населението во околните селски населби од кои населението највеќе мигрира, во иднина треба да се очекува населението од с. Другово повеќе да расте по природен отколку по механички пат, како што беше случајот досега.

2. Полова структура. Новонастанатите промени во вкупниот број на населението што се јавуваат како последица на емиграционите и миграционите движења и нееднаквата диференцираност помеѓу наталитетот и морталитетот по пол, во голема мера влијаеле за еднаквиот однос помеѓу половите. Според податоците од 1961 год. во Другово повеќе имало женско отколку машко население. Меѓутоа, во понатамошниот развој под влијание на однапред наведените фактори состојбата се изменила во полза на машкиот пол.

Таб. 2. — Однос помеѓу машкото и женското население од с. Другово во периодот од 1961 до 1978 година

Година	Вкупно	%	Машко	%	Женско	%	Стапка на маскул.
1961	606	100	296	48,8	310	51,2	95,4
1971	944	100	480	50,8	464	49,2	103,3
1978	1181	100	620	52,4	561	47,6	110,5

Од изложените податоци во горната табела за периодот од 1961 до 1978 год. се гледа дека бројот на двата пола перманентно се зголемува. Со порастот на вкупниот број на населението разликите помеѓу половите стануваат сè поизразити. Така, на пример, машкиот пол според податоците од 1961 година бил и бројно и процентуално помал од женскиот пол. Тој во таа година учествувал со 48,8% а во 1978 година учеството му се зголемило на 52,4% од вкупниот број на населението. Спротивно на движењето на машкиот пол, женскиот пол покажува помал пораст. Овој пол во 1961 година учествувал со 51,2%, а според бројните показатели во 1978 година учествува со 47,6% или за 3,6% помалку.

Интересно е да се види каков е односот на 100 женски лица. Од изнесените податоци во таб. 2 се гледа дека само во 1961 год. стапката на маскулинитетот била под 100 (95,4), а додека во сите други години таа се движи над 100 (103,3, 1971 и 110,5 1978 година). Наспроти тоа односно на половите во целата Општина Кичево во 1961 и 1971 година бил во полза на женскиот пол. Во овие години на 100 женски лица се паѓале по 99 машки лица. Меѓутоа, ако таквиот однос го разгледаме по старосни групи, ќе видиме дека со најнеизедначен однос е старосната група од над 65 години, каде на 100 женски лица се паѓаат по 122,5 машки и старосната група од 20 до 64 години, каде на 100 женски се паѓаат по 116,2 машки лица. Старосната група од 0 до 19 години има приближно изедначен однос, така што на секои 100 женски лица се паѓаат по 102,4 машки.

Од изнесените податоци за половата структура на населението од с. Другово, поради дејството на различни фактори машкото население преовладува над женското. Особено тоа е изразено кај населението од зрелата и старата старосна група а кај старосната група до 19 години разликите помеѓу половите се послабо изразени. И во иднина треба да се очекува подобрување на ваквата структура. Тоа може да се заклучи од односот помеѓу населението кај населението до 10-годишна возраст, каде преовладува женското население над машкото. Така, на пример, на 100 женски лица се паѓаат по 76,8 машки.

3. Старосна структура. Извршените промени во вкупниот број на населението и половата структура не се одразиле така силно врз овој демографски елемент. Малите промени кои се јавуваат во 25-годишниот период би се објасниле како процес на природно стареење на населението. Судејќи по опаѓањето на вкупниот број на населението помеѓу 1953 и 1961 година и неговниот брз пораст во периодот од 1961 година па наваму би требало разликите во старосната структура да бидат поизразени. Меѓутоа, ваквото нешто упатува на тоа дека при смалувањето на бројот на населението во првиот период, предизвикан од емиграцијата на муслиманското население за Турција, и брзот пораст на населението во вториот период, што се јавува како последица на миграционите движења на населението од околните селски населби кон Другово, се доселувало такво население какво што и се иследуvalo. Движењето на трите поважни старосни групи може да се види од следнава табела.

Таб. 3. — Старосна структура на населението од с. Другово во периодот од 1953 до 1978 година

Старосни групи	1953	%	1961	%	1971	%	1978	%
од 0 до 19	289	48,5	300	49,5	452	48	504	42,7
од 20 до 64	272	44,2	262	43,3	428	45,5	588	49,8
над 65 год.	45	7,3	44	7,2	62	6,5	89	7,5
вкупно	615	100	606	100	944	100	1181	100

Од изнесените податоци во таб. 3 се гледа дека во периодот од 1953 до 1978 година, сите три старосни групи покажуваат пораст. Со најголем пораст се одликува старосната група од 20 до 64 години, односно таа бележи пораст од 116%. Исто така и старосната група од над 65 години бележи доста висок пораст од 98%, а старосната група од 0 до 19 години во исто време се зголемила за 75%. Судејќи по движењето на учеството на одделни старосни групи во вкупниот број на населението, можеме да речеме дека тие во одредени временски периоди доста варираат. Така, на пример, од 1953 до 1961 година

младото население од 0 до 19 години го зголемило своето учество за 1% (од 48,5 на 49,5%) а од 1961 до 1978 година неговото учество постојано се намалувало, од 49,5% на 42,7%. Спротивно на претходната старосна група, старосната група од 20 до 64 години во првиот период го смалила своето учество од 44,2% (1953 год.) на 43,3% (1961 год.), а во вториот период од 1961 до 1978 година учеството на оваа старосна група се зголемило од 43,3% на 49,9%. Учеството на старото население со над 65 год. опаѓало од 1953 до 1971 година од 7,3% на 6,5%, а помеѓу 1971 и 1978 година тоа го зголемило своето учество во вкупниот број на населението од 6,5% на 7,5%.

Според бројните показатели од 1978 година можеме да речеме дека населението од с. Другово е младо, но не е мал бројот на зрелото работоспособно население. Земено во целина Другово располага со голем број зрело активно население а не е ниту мал бројот за неговото понатамошно зголемување.

Ако извршиме споредување помеѓу бројните показатели од 1978 год. и показателите од поранешните години, ќе видиме дека од 1961 год. наваму населението од с. Другово има тенденција на понатамошно стареење. На тоа упатува процентуалното смалување на учеството во вкупниот број на населението на младата старосна група од 0 до 19 години од 49,5% на 42,7% или за 6,8% помалку. Наспроти тоа, се зголемува учеството на двете други групи.

4. Природно движење на населението. Иако, земено во целина, природното движење претставува биолошки процес, сепак врз него во помала или поголема мера дејствуваат и низа други фактори, како што се: општествените, економските, психолошките и други. Борбата за сè подобри животни услови и повисок животен стандард секако дека влијае и врз смалувањето на наталитетот и морталитетот. Движењето на наталитетот, морталитетот и природниот прираст на населението може да се види од следнава табела.

Таб. 4. — Движење на наталитетот, морталитет и природниот прираст на населението од с. Другово во периодот од 1953 до 1978 година

Година	Наталитет	Морталитет	Природен прираст
1953/60	204	79	125
‰	41,4‰	16,5‰	24,4‰
1961/70	202	64	138
‰	22,5‰	7,0‰	15,0‰
1970/78	158	55	103
‰	16,7‰	5,8‰	10,9‰

Од табеларниот преглед бр. 4 се гледа дека во периодот од 1953 до 1978 год. сите три компоненти бележат опаѓање. Ваквото нагло опаѓање на стапката на порастот се должи на влијанието на повеќе фактори. Уште на почетокот истакнавме дека општа тенденција на населението од Општината Кичево, Републиката и цела Југославија е смалување на сите три стапки. Меѓутоа, како што се гледа од табелата, при зголемен број население опаѓа стапката на пораст кај трите компоненти, што е спротивно на вкупниот пораст на населението. Но овде треба да се истакне дека стапката на наталитетот би била далеку поголема ако при миграционите движења не се доселувало население кое не го извршило овој циклус.

Во двасетгодишниот период наталитетот е во постојано опаѓање. Највисок наталитет е забележан во периодот од 1953 до 1960 година. Во овој период вкупно биле родени 204 деца а наталитетната стапка изнесувала 41,4‰. Во понатамошниот период и бројот на вкупно родените деца и наталитетната стапка постојано опаѓа. Така, во периодот од 1961 до 1970 година вкупно биле родени 202, деца а наталитетната стапка се намалила на 22‰. Во последниот период бројот на вкупно родените деца опаднал од 202 на 158, а наталитетната стапка во исто време опаднала од 22 на 16,7‰.

И кај морталитетот состојбата е слична. Во првиот период од 1953 до 1960 година бил забележан највисок морталитет на населението а наедно и највисока морталитетна стапка. Во овој период вкупно умреле 79 лица а стапката на морталитетот изнесувала 16‰. Помеѓу 1961 и 1970 год. вкупно умреле 64 лица, а стапката на морталитетот се намалила на 7‰. Во последниот период од 1971 до 1978 год. и вкупниот број на умрените лица и стапката на морталитетот биле најниски. Во овој период вкупно умреле 55 лица а стапката на морталитетот опаднала на 5,8‰.

Од посебно значење е да се види какво е движењето на умрените доенчиња во вкупниот број на умрените лица. Во првиот период од 1953 до 1960 год. од вкупно умрени 79 лица, 40 или 50,6% опаѓало на доенчињата. Во периодот од 1961 до 1970 год. од вкупно умрени 64 лица, 16 или 25% биле доенчиња, а помеѓу 1971 до 1978 година од вкупно умрени 55 лица, 9 или 16,3% биле доенчиња.

Настанатите промени кај наталитетот и морталитетот влијае врз промените на природниот прираст на населението. Од податоците се гледа дека највисока стапка на природен прираст од 25,4% била забележана во периодот од 1953 до 1960 год., односно кога имаме и највисока наталитетна стапка на населението од с. Другово. Во понатамошниот период со опаѓањето на наталитетот опаѓала и стапката на природниот прираст. Во периодот од 1961 до 1970 год. стапката на природниот

прираст опаѓала од 25,4‰ на 15‰ или за 10,4‰ помалку во споредба со претходниот период. Помеѓу 1971 и 1978 год. стапката на природниот прираст изнесувала 10,9‰. Ако ја споредиме стапката на природниот прираст од периодот 1953 до 1978 година ќе видиме дека таа опаѓнала за 14,5%.

Во набљудуваниот период од 1953 до 1978 година Другово од природен прираст се зголемило за 562 лица. Просечно годишно најмногу лица Другово добивало во периодот 1953—60 год. по 15,6 лица, во 1961—70 по 13,8 а во 1971—78 година тоа просечно годишно од природен прираст се зголемувало по 12,8 лица.

Од изнесените податоци за природното движење на населението од с. Другово се гледа дека тоа има тежнение кон понатамошно смалување како на наталитетот така и на морталитетот, а со тоа и на природниот прираст на населението. Особено радува податокот за смртноста на доенчиња, чие учество во вкупниот број на умрените лица се смалува низ целиот анализиран период. Ваквото нешто, зборува дека и негата и животните услови во кои се развиваат доенчињата се далеку поповолни отколку што биле во претходните периоди.

Национален состав. Во ниедна друга демографска компонента не се извршени толкави промени во текот на триесетгодишниот период како што е случајот со националниот состав во с. Другово. Според податоците од пописот во 1948 година населението од с. Другово 89% го сочинувале муслимани. Македонското население во истата година учествувало со само 11% од вкупниот број на населението. Меѓутоа, последиците од емиграцијата и миграцијата во целост ја изменило ваквата состојба, така што во 1978 година населението во с. Другово 80,6% го сочинувале Македонци а муслиманите учествувале со само 17,3% во вкупниот број на населението.

Таб. 5. — Национален состав на населението од с. Другово
за год. 1948, 1971, 1978

Народност	1948	%	1971	%	1978	%
Македонци	59	11,0	754	79,1	925	80,6
муслимани како иад.	478	89,0	171	18,0	205	17,3
Албанци	—	—	17	1,8	24	2,0
други	—	—	2	0,1	5	0,3
в к у п н о	537	100,0	944	100,0	1181	100,0

Од табелата 6 се гледа дека во периодот од 1948 до 1978 год. бројот на македонското население постојано се зголемувало. Во наведениот период тоа бројно се зголемило за 893

лица или за 16 пати повеќе. Со порастот на вкупниот број на населението се зголемило и учеството на македонското население од 11% во 1948 на 80,6% во 1978 год. Наспроти тоа, бројот на муслиманското население во истиот период имал спротивен тек. Тоа во 1948 год. броело 478 лица или 89% од вкупниот број на населението. Меѓутоа, како последица на емиграцијата на тоа население за Турција, што се јавува од почетокот на педесеттите а трае сè до средината на шеесеттите години, тоа бројно се намалило за 307 лица или за 64,2% во 1971 година.

Меѓутоа, од 1971 година па наваму тоа покажува пораст од 34 лица или од 19,9%. И покрај ваквиот пораст, забележан во последниот период, неговото учество во вкупниот број на населението опаднал од 18% (1971) на 17,3% (1978 г.). Во Другово живее и албанско население. Тоа во 1971 год. броело 17 лица или 1,8%, а во 1978 год. 24 лица или 2,0% од вкупниот број на населението. Другите се претежно жени кои дошле на постојано живее во ова село.

6. Домаќинства и нивната структура. — Општиот пораст на вкупниот број на населението го условил порастот на домаќинствата, меѓутоа, порастот на домаќинствата се јавува повеќе како последица на механичкиот прилив на домаќинства отколку што тие природно растат. Со порастот на вкупниот број на домаќинствата се менува нивната структура.

Таб. 7. — Движење на вкупниот број на домаќинствата во с. Другово во периодот од 1948 до 1978 година

Година	1948	индекс	1953	индекс	1961	индекс	1978	индекс	1978	индекс
бр. на дом.	109	100	105	96,3	111	105,7	176	158,5	270	153,4

Од изложените податоци во табелата 7 се гледа дека во периодот од 1948 до 1978 год. бројот на домаќинствата постојано растел, со исклучок во меѓупописниот период од 1948 до 1953 година, кога вкупниот број опаднал за 4 домаќинства или за 3,6%. Во наредниот период помеѓу 1953 и 1961 година спротивно од опаѓањето на вкупниот број на населението во овој период, бројот на домаќинствата пораснал за 5 дом. или 5,7%. Меѓутоа, помеѓу 1961 и 1971 год. вкупниот број на домаќинствата се зголемил за 65 дом. или 58,5%. Во периодот од 1971 до 1978 година вкупниот број на домаќинствата се зголемил за уште 94 дом. или за 53,4%.

Ако за 1948 година земеме за основа индекс 100, ќе видиме дека само под таа индексна стапка се движат домаќинствата во 1953 год. (96,3). Во другите периоди индексната стапка на пораст се движи над 100 (105,7, 158,5 и 153,4). Најголем пораст на индексната стапка од 158,5 е забележан во истиот период

кога имаме и најголем пораст на населението во периодот од 1961 до 1971 год. Меѓутоа, ако направиме споредба помеѓу индексната стапка на пораст кај бројот на населението и индексната стапка кај бројот на домаќинствата во периодот од 1971 до 1978 година, ќе видиме дека двете стапки опаѓаат во споредба со претходниот период (155,7 на 125,1 кај населението и 158,5 на 153,4 кај домаќинствата), но падот кај бројот на домаќинствата е помал отколку што е тоа кај бројот на населението.

Опаѓањето на бројот на домаќинствата во првиот меѓупописен период, пред сè, се должи на емиграционите движења на муслиманските домаќинства за Турција, а зголемениот пораст на домаќинствата од 1961 год. наваму се јавува како последица на миграционите движења на населението од околните селски населби кон Другово и од распаѓањето на големите патријархални заедници.

Иако немаме податоци за структурата на домаќинствата по народност за претходните години, сепак врз основа на податоците од 1978 година можеме да речеме дека во таа година 80,6% од домаќинствата се македонски, 17,3% муслимански а само 2,1% албански.

Особено е интересно да се види каква е структурата на домаќинствата по бројот на членовите за годината 1978.

Таб. 8. — Домаќинства според бројот на членовите во 1978 година

Година	Број на домаќинства со								
1978	1	2	3	4	5	6	7	8	9
вк. 270	5	35	30	74	65	35	15	8	3

Од горните податоци се гледа дека најголем е бројот на домаќинствата кои се составени од 4 и 5 члена. На нив отпаѓа 51,5% од вкупниот број домаќинства. Најмал е бројот на домаќинствата кои се составени од 1,8 и 9 члена. Тие учествуваат со само 5,9%. На другите домаќинства, кои бројат по 2, 3, 5 и 6 члена, отпаѓа 42,6% од вкупниот број домаќинства.

Меѓутоа, ако ги поделиме домаќинствата на три групи: мали до 3 члена, средни од 4 до 6 и големи над 7 члена, ќе видиме дека со најголемо учество во вкупниот број домаќинства се средните по големина домаќинства кои учествуваат со 64,4%, малите по големина домаќинства учествуваат со 26%, а на големите отпаѓа само 9,6%.

Според изворите на приходи домаќинствата од село Другово можат да се поделат на три групи: домаќинства кои ко-

ристат приходи од земјоделството, мешани домаќинства и домаќинства кои користат приходи од неземјоделство. Во 1971 год. од вкупно 176 домаќинства, 88 или 50% користеле приходи од неземјоделство, 58 или 33% биле мешани а само 30 дом. или 17% користеле приходи чисто од земјоделството. И во 1978 година на неземјоделски домаќинства отпаѓа 150 дом. или 55,6%, мешаните учествуваат со 85 дом. или 31,5% а земјоделските со 35 дом. или 12,9% од вкупниот број домаќинства.

Од изложените податоци за домаќинствата во с. Другово се гледа дека сите три групи домаќинства во периодот од 1971 до 1978 година бројно се зголемуваат. Неземјоделските домаќинства бројно се зголемиле за 62 дом. или 70,4%, мешаните за 27 или 46,5% а земјоделските само за 5 или 16,6%.

7. Активност на населението. Настанатите промени во вкупниот број на населението, половата и старосната структура и другите демографски елементи во голема мера повлияале и врз настанатите промени кај активното население од с. Другово. Врз промените на активното население, исто така, силно повлияел брзиот општ стопански и општествен развој на градот Кичево. Промените на градските функции и проширувањето на дејностите отвориле простор за поширока активност на населението од с. Другово. Имено, во 1953 година, кога Кичево претставува стопански слабо развиен центар во истоимената општина, населението од с. Другово претежно се занимавало со земјоделство. Меѓутоа, со промените на градските функции и проширувањето на дејностите особено неземјоделските, населението од оваа селска населба постепено започнало да преминува од земјоделско во неземјоделско. Општествено-економските промени, исто така, влијаеле и врз односот помеѓу активното население, издржуваното и лицата со лични примања. Движењето на овие три категории ќе го прикажеме на следнава табела.

Таб. 9. — Однос помеѓу активните лица, лицата со лични примања и издржуваните лица во периодот од 1953 до 1978 година

Год.	Вкупен бр. на насел.	%	Број на актив. л.	%	Број на лица со личн. прима.	%	Издржу. лица	%
1953	615	100	214	34,7	6	1,0	395	64,2
1971	606	100	211	34,8	—	—	395	65,2
1971	944	100	290	30,7	16	1,7	638	67,3
1978	1181	100	386	32,7	41	3,5	754	63,8

Од табеларниот преглед се гледа дека постои извесно колебање во движењето кај сите три категории. Земено во целина, сите три категории во периодот 1953—78 година бројно се зголемиле.

Бројот на активното население во овој период се зголемил за 172 лица или за 80,4%. Најголем броен пораст кај активното население е забележан во периодот од 1971 до 1978 година од 96 лица или 33,1%. Негативен броен пораст е забележан во периодот од 1953 до 1961 година од 3 лица или 1,4%.

Бројот на издржуваното население перманентно се зголемувал низ целиот анализиран период. Помеѓу 1953 и 1961 година, за разлика од активното население, чиј број се смалил, бројот на издржуваните лица го задржал истото ниво од 395 лица. Меѓутоа, во периодот од 1961 до 1971 година издржуваното население бројно се зголемило за 243 лица или 61,5%. Помеѓу 1971—78 год. бројот на издржуваното население се зголемил за 107 л. или 16,7%, што во споредба со претходната година е за 44,8% помало.

Наспроти тоа, бројот на лицата со лични примања има поинаков тек во споредба со двете претходни категории. Во 1953 година имало 6 лица кои имале лични примања, но во 1961 година нивниот број се свел на минимум. Помеѓу 1961 и 1971 година нивниот број изнесувал 16 лица. Во периодот од 1971 до 1978 година лицата со лични примања се зголемиле за 25 или 156,2%.

Во зависност од промените во вкупниот број на трите категории се менува и учеството во вкупниот број на населението. Така, на пример, учеството на активното население од 1953 до 1971 година се намалило од 34,7 на 30,7% или за 4% помалку. Меѓутоа, од 1971 до 1978 година неговото учество се зголемило од 30,7 на 32,7% или за 2% повеќе.

Учеството на издржуваното население постојано растело од 1953 до 1971 година. Во овој период тоа се зголемило од 64,2% (1953) на 67,3% (1971 г.), а помеѓу 1971—78 година неговото учество во вкупниот број на населението опаднало за 3,5%.

Бројот на лицата со лични примања, како што видовме од периодот на 1961—78 година покажува постојано зголемување, а со тоа расте и неговото учество во вкупниот број на населението. Тоа во 1971 год. учествувало со 1,7% а во 1978 година со 3,5%.

Од посебна важност е да се види каква е структурата на населението по дејности. Тоа може да се види од следнава табела.

Таб. 10. — Активност на населението по дејности
во периодот од 1953 до 1978 година

Год.	Вкуп. насел.	Рудар. индуст.	Шум.	Земјо. и риб.	Град. з.	сооб.	Трго. угос.	Занаст.	Култ. соц. и држ. сл.	Други
1953	214	1	1	171	1	12	1	7	20	—
%	100	0,5	0,5	79,9	0,5	5,6	0,5	3,2	9,3	—
1961	211	26	5	124	7	9	9	2	35	—
%	100	12,3	2,3	58,9	3,0	4,3	1,4	0,9	16,6	—
1971	290	70	13	131	7	7	8	13	16	25
%	100	24,2	4,4	45,2	2,4	2,4	2,7	4,5	5,5	8,5
1978	386	154	20	150	16	10	12	9	12	3
%	100	39,9	5,2	38,8	4,1	2,6	3,1	2,3	3,1	0,9

Од изнесените податоци во горната табела се гледа дека во периодот од 1953 до 1978 година настанале големи промени во структурата на активното население по дејности. Ваквите промени, пред сè, се должат на извршените промени во дејностите на градот Кичево. Со неговиот побрз стопански и општествен развој и проширувањето на дејностите се прошируваат и дејностите со кои се занимава активното население на с. Другово.

Индустријата и рударството се стопански гранки со кои најмногу се занимаваат активните лица. Во 1953 година со оваа дејност се занимавало само едно лице, а во 1978 година во индустријата и рударството биле вработени 154 лица, или 39,9% од вкупно активните лица, кои претставуваат 5,8% од вкупниот број индустриски работници во Општината Кичево.

Со земјоделска активност населението повеќе се занимавало во времето кога послабо биле развиени другите дејности. Така, на пример, во 1953 година со оваа дејност се занимавало 79,9% од вкупниот број активни лица. Меѓутоа, во понатамошниот период, кога индустријата, рударството и другите дејности побрзо се развиваат, и бројот и учеството на активните лица кои се занимаваат со земјоделска дејност опаѓа, така што тие опаднале од 79,9% во 1953 на 38,8% во 1978 година.

Од другите дејности, особено по бројниот пораст и по зголеменото учество се истакнуваат активните лица вработени во шумарството, градежништвото, трговијата и угостителството. Меѓутоа, бројот на активните лица што се занимаваат со обраќај, занаетчиство и други дејности доста варира.

Од изложените податоци за движењето на активното население од с. Другово се гледа дека тоа има тенденција кон понатамошно зголемување на активните лица. Како што се гледа од податоците, бројот на активните лица постојано се зголемувал во секундарните и терцијарните дејности, а додека послабо растел во примарните дејности.

8. Образовна структура на населението. Писменоста и школската подготовка се два основни показателя од кои може да се види на кој степен од образованието се наоѓа населението. Подобрените општествено-економски услови позитивно се одразиле врз писменоста на населението. Меѓутоа, иако во целиот повоен период се оди кон наполна ликвидација на неписменоста, сепак, тоа не е во целост сторено, особено кај населението од постарите години.

Поради различните методолошки пристапи кон изведувањето на пописите по Втората светска војна тешко е да се прикаже како се движела писменоста на населението во сите пописни години. Споредување на податоците може да се изврши само помеѓу пописот на населението од 1961 година и податоците од анкетаирањето на с. Другово во 1978 година.

Таб. 11. — Школска подготовка на населението од с. Другово спрема пописот од 1961 година и податоците од извршената анкета во 1978 година

Школска подготовка	1961		1978	
	број	%	број	%
без школ. подготовка и до IV од.	530	96,3	461	49,4
основно училиште	14	2,5	275	29,5
школа за КВ и ВКВ	4	0,7	85	9,1
средно стручно училиште	2	0,3	74	7,9
гимназија	1	0,2	16	1,7
виша школа	—	—	8	0,9
висока школа и факултет	—	—	14	1,5
вкупно	551	100,0	933	100,0

Иако располагаме со податоци само за школската подготовка на Другово за периодот од 1961 до 1978 година, извршените промени во овој период се доста значајни и позитивни. Во овој период настанати се промени во сите групи. Бројот на лицата без школска подготовка и со 4 одделенија е во постојано опаѓање. Тој број се намалил за 69 лица а со тоа опаднало учеството во вкупниот број на населението постаро од 10 години од 96,3% на 49,4% или за 46,9%. Особено е зголемен бројот на лицата што имаат основно училиште. Тие во 1961 година

учествувале со само 2,5% а во 1978 година нивното учество е зголемено на 29,5% или за 27%. Исто така се зголемил и бројот на лицата што имаат завршено школа за КВ и ВКВ работници. На нив во 1961 година отпаѓало само 0,7% или 4 лица, а во 1978 година вкупно имало 84 лица или 9,1%. Исто така и бројот на лицата што имаат завршено средна стручна спрема брзо се зголемил од 2 во 1961 на 74 лица во 1978 година. И кај другите школски подготовки лицата се во постојан пораст. Со гимназија во 1961 година имало само едно лице, а денеска со другите подготовки немало ниту едно. Меѓутоа, во 1978 год. со гимназија имало 16 а со виша, висока школа и факултет 22 лица.

Особено е интересно да се види какво е населението по школска подготовка по пол. Во 1978 година во Другово од вкупното население, постаро од 10 години имало 933 лица или 79%. Од нив вкупно женски лица со основно училиште имало 399 или 42,7%, со средна школа 39 или 4,2%, а со виша, висока школа и факултет имало само 2 лица или 0,2% од вкупниот број на населението. Наспроти тоа, машките лица се побројни во повисоките школски групи. Со основно образование вкупно имало 337 машки лица или 36,1%, со средна школа и школа за ВК и ВКВ работници 136 или 15%, а со виша, висока школа и факултет вкупно 22 или 2,3% од вкупниот број на населението постаро од 10 години.

Од изнесените податоци за образовната структура на населението се гледа дека тоа постојано оди кон подигнување на образовното ниво. Меѓутоа, сè уште постои голема диференцираност на школската подготовка помеѓу половите. Иако женските лица во целост се помалубројни, сепак сè уште е мало нивното учество во групите од повисокото образование. Спротивно на тоа, машките лица се повеќе и повеќе го зголемуваат својот број во средните, вишните, високите школи и факултетите. Таквите разлики доаѓаат оттаму што сè уште му се придава поголема важност на машкиот отколку на женскиот пол.

ЗАКЛУЧОК

Од изнесените податоци за населението од с. Другово може да се види дека тоа е постојано изложено на промени во неговата структура. За ваквите брзи промени во голема мера влијаела поволната географска положба што ја зазема Другово спрема градот Кичево, околните селски населби и комуникациите. Нагласено значење има поволната положба што ја зазема

спрема Кичево, кој се јавува како најголем стопански, културен и административен центар во истоимената општина.

Од изложените податоци може да се заклучи дека во триесетгодишниот период Другово силно популациски расте а со таквиот пораст на населението извршени се промени речиси во сите демографски елементи. Тоа, за овој период двојно го зголемило населението. Машките лица преовладуваат над женските, што не е случај на ваквиот однос во 1961 година, бидејќи во таа година женските лица биле побројни од машките. Од податоците за стаосната структура на населението може да се види дека со учеството од 42,7% на старосната група од 0 до 19 години во 1978 година населението на с. Другово е младо.

Другово за време на набљудуваниот период од 1953 до 1978 година постојано го смалува наталитетот (од 41,4‰ во 1953 год. на 16,7‰ во 1971/78), морталитетот (од 16‰ во 1953/60 на 5,6‰ во 1971/78 год.) и природниот прираст на населението (од 25,4‰ во 1953/60 на 10,9‰ во 1971/78 год.). Со вкупниот пораст на населението се зголемува бројот на домаќинствата. Тие бројно се зголемиле од 109 дом. во 1948 год. на 270 во 1978 год. или за 147,7% во однос на 1948 година. И активноста на населението во истиот период е во пораст. Во 1953 година вкупно имало 214 активни лица а во 1978 386. Меѓутоа, порастот на активното население е помал од порастот на издржуваното. Од податоците за образовната структура на населението се гледа дека Другово тежи кон натамошно зголемување на бројот на образованите лица, особено со средно и повисоко образование.

ЛИТЕРАТУРА

1. М. Панов: Географија на СР Македонија, кн. 1, Просветно дело, Скопје, 1976.
2. М. Панов: Нови промени и одлики на некои демографски структури на населението во СР Македонија, Географски разглед, кн. 10, Скопје, 1972 година.
3. В. Граматниковски: Природно-географски, демографски и имотни карактеристики на Преспанската Котлина, Годишен зборник, кн. 21, Природо-математички факултет на Универзитетот „Кирил и Методиј“, Скопје, 1971 год.
4. Попис на населението од 1948, 1953, 1961 и 1971 година.
5. Статистичките податоци за природното движење на населението за периодот од 1953 до 1978 год. се земени од Републичкиот завод за статистика.

LA TRANSFORMATION SOCIO-GEOGRAPHIQUE DE VILLAGE DE DRUGOVO SOUS L'INFLUENCE DE LA VILLE DE KIČEVO

Dragan Vasilevski

(Résumé)

Drugovo est le plus grand des villages qui se trouvent dans la sphère de gravitation de la ville de Kičevo. Il a un site géographique exceptionnellement favorable par rapport de Kičevo, des autres habitations villageoises voisines et des communications.

Grâce à ce site, après la Deuxième guerre mondiale dans le développement libre de la Yougoslavie socialiste, la population de Drugovo a augmenté.

Après le premier recensement de la population d'après guerre Drugovo avait 537 habitants tandis que d'après les données de 1978 il en a 1181 ou le double. Ce changement du nombre de la population a provoqué un changement profond dans la structure même du village. Par exemple le nombre d'habitants mâles est supérieur à celui des femmes (de 48,8% en 1961 à 52,4% en 1978). De même il y a des changements dans la structure de l'âge de la population. La participation des jeunes habitants de 0—19 ans à partir de 1961 diminue de la façon permanente (de 49,5% en 1961 à 42,7% en 1978). Le taux de la natalité, de la mortalité et de l'accroissement naturel à partir de la période de 1953/60 à nos jours diminue aussi. Ainsi, l'accroissement naturel dans la période de 1953/60 est 25,4% et dans la période de 1971/78 son taux a diminué à 10,9%.

Quant à la structure populaire, la situation de l'an 1948 est totalement changée. Alors la population musulement constituait 89% du nombre total des habitants. Pourtant, d'après les données de 1978 il y en a seulement 17,3% de la population totale. Certainement, la participation de la population macédonienne augmente toujours dans la période de 30 ans. En 1948 il y en avait seulement 11% tandis qu'en 1978 les macédoniens ont augmenté le nombre à 80% de la population totale.

Le nombre des foyers pendant toute la période accroît sans arrêt. En 1948 il y en avait au total 109 tandis qu'en 1978 le chiffre monte à 270. Avec l'accroissement total leur structure change aussi relative au nombre des membres et des revenus. En 1971 de 176 foyers, 88 ou 50% utilisaient les revenus non-agricoles, 58 ou 33% étaient mixtes et seulement 30 foyers ou 17% utilisaient la terre comme la seule ressource des revenus. D'après les données de 1978 le nombre de toutes les familles augmente. Pourtant la participation des familles mixtes et purement agricoles, diminue tandis que celles dont les ressources naturelles ne proviennent pas de la terre augmente.

